

Raporty

DEMOGRAFIA I JEJ WPŁYW NA RYNEK MIESZKANIOWY ORAZ SYTUACJĘ SPOŁECZNO-GOSPODARCZĄ POGRANICZA POLSKO-NIEMIECKIEGO (W ŚWIETLE OPINII JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO PODREGIONU GORZOWSKIEGO)

POJĘCIE I ROZWÓJ WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Pod pojęciem współpracy transgranicznej kryje się wiele znaczeń¹. Według definicji przyjętej przez Europejską Konwencję Ramową o Współpracy Transgranicznej Między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi współpraca transgraniczna to „każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń”². Działania te mają umożliwić ludności zamieszkującej obszary przygraniczne lepszą współpracę we wszystkich dziedzinach życia, usunąć przeszkody i rozwiązywać sprawy, które mogą dzielić te regiony. Nie chodzi tu o likwidację granic, lecz o nadanie im znaczenia wyłącznie formalnie-administracyjnego³.

T. Borys przyjmuje nieco odmienną konwencję definiowania współpracy transgranicznej, podkreślając nadrzędność pojęcia współpracy zagranicznej. Autor ten uważa, że współpracę transgraniczną można określić jako „szczególną formę współpracy międzynarodowej, eksponującą dwie podstawowe cechy: sąsiedzkość kontaktów (dotyczy ona bezpośrednio do siebie przylegających obszarów przygranicznych) oraz regionalny lub lokalny poziom współpracy”. Istotą i celem współpracy transgranicznej jest przede wszystkim stworzenie transgranicznej sieci powiązań na szczeb-

¹ A. Gasparini, *Cross-border Co-operation in Europe: A Comprehensive Overview*, Council of Europe, Strasbourg 2011, s. 1.

² A. Przyborowska-Klimczak, Sz. W. Staszewski, S. Wrzosek, *Prawnomiędzynarodowe źródła współpracy regionalnej. Wybór dokumentów*, Białystok 2000, s. 16.

³ K. Kaczmarczyk, *Rozwój lokalnych form współpracy transgranicznej w Polsce południowo-wschodniej*, w: M. Grzybowska, M. Berdel-Dudzińska (red.), *Prawo i ustroj Rzeczypospolitej Polski w perspektywie integracji z Unią Europejską*, Rzeszów 2002, s. 94.

lu regionalnym i lokalnym, umożliwiającej kooperację w zakresie gospodarki i infrastruktury, a także pomoc w rozwiązywaniu codziennych problemów granicznych między sąsiadami⁴.

Już w latach 50. przedstawiciele wielu europejskich regionów granicznych nawiązywali kontakty w celu zapewnienia trwałego pokoju, jak również zniesienia barier i ograniczeń, które doprowadziły do rozdzielenia społeczności zamieszkujących sąsiadujące regiony graniczne⁵. Chodziło również o likwidację barier naturalnych, poprzez budowanie mostów, tuneli itp.⁶. Współpraca przygraniczna stała się jednym z ważnych sposobów przewycięzania historycznych podziałów wzajemnej nieufności, a niekiedy nawet i wrogości między graniczącymi państwami⁷.

ZAŁOŻENIA METODYCZNE BADANIA

W celu określenia możliwości rozwoju współpracy transgranicznej przeprowadzono badanie ankietowe wśród jednostek samorządu terytorialnego podregionu gorzowskiego⁸. Odpowiedni kwestionariusz ankiety rozesłano do wszystkich gmin i powiatów podregionu gorzowskiego z prośbą o odpowiedź na 21 pytań. Badanie ankietowe w podregionie gorzowskim przeprowadzono w 2017 r. Odpowiedzi udzielali kompetentni przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego i kadry kierowniczej ankietowanych podmiotów: wójtowie, burmistrzowie, starostowie lub ich zastępcy. Podstawowym celem projektu badawczego było określenie przyszłych kierunków inicjatyw lokalnych i regionalnych na obszarach przygranicznych Polski i Niemiec.

WSPÓLPRACA POLSKO-NIEMIECKA W PODREGIONIE GORZOWSKIM

Podczas badania podregionu gorzowskiego otrzymano odpowiedzi od 26 organów władzy szczebla lokalnego, tj. 77% ich ogółu. Wśród ankietowanych znalazło się: 9 gmin miejsko-wiejskich, 11 gmin wiejskich i 1 gmina miejska (zob. tab. 1). Terytorialny zakres badania przedstawiono na rysunku 1.

⁴ M. Greta, *Euroregiony a integracja europejska. Wnioski dla Polski*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2003, s. 39.

⁵ *Territorial Cooperation in Europe. A Historical Perspective*, Brussel 2015, s. 6.

⁶ J. Beck (red.), *Grenzüberschreitende Zusammenarbeit mit deutscher Beteiligung. Ein Erfahrungsaustausch*, Berlin 2014, s. 6.

⁷ K. L. Lepik, *Euroregions As Mechanisms For Strengthening Cross-Border Cooperation In The Baltic Sea Region*, „TRAMES”, 2009, 13(63/58), Nr 3, s. 265-266.

⁸ Badanie ankietowe obejmujące gminy podregionu gorzowskiego zostało przeprowadzone w ramach projektu badawczo-naukowego na obszarze województwa lubuskiego pt. *Demografia i jej wpływ na rynek mieszkaniowy oraz sytuację społeczno-gospodarczą pogranicza polsko-niemieckiego* na Wydziale Zamiejscowym Uniwersytetu Zielonogórskiego w Sulechowie. Realizacja projektu objęła lata 2017-2018.

Tabela 1

Zakres badań ankietowych w podregionie gorzowskim

Wyszczególnienie	Gminy	Powiaty	Ogółem
Liczba wysłanych kwestionariuszy ankiet	28	6	34
Liczba otrzymanych odpowiedzi	21	5	26
Procent otrzymanych odpowiedzi	75	83	77

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonego badania ankietowego wśród przedstawicieli województwa lubuskiego.

Rysunek 1

Terytorialny zakres gmin podregionu gorzowskiego biorących udział w badaniu ankietowym

Źródło: jak w tab. 1.

Aż 69,23% przedstawicieli samorządów podregionu gorzowskiego stwierdziło, że obszar ich jednostki terytorialnej charakteryzuje się mieszanym typem gospodarki o wyraźnej przewadze usług (zob. tab. 2). Najprawdopodobniej taki układ odpowiedzi ma związek z położeniem gmin, nastawionych przede wszystkim na handel przygraniczny z Niemcami. Natomiast 27% samorządowców uważało, że ich gmina ma charakter rolniczy. Tylko 4% z nich uważała, że ich jednostki mają charakter typowo usługowy. Z kolei żaden z ankietowanych nie stwierdził, że ich jednostka ma charakter przemysłowy.

Tabela 2

*Jaki jest zasadniczy charakter gospodarki Państwa jednostki samorządu terytorialnego?
(w % ogólnej liczby respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie)*

Wyszczególnienie	Procent wskazań respondentów
Rolniczy	26,92
Usługowy (np.: transport, handel, usługi i inne)	3,85
Przemysłowy	0,00
Mieszany (np.: przemysłowo-rolniczy, handlowo-turystyczny)	69,23
Razem	100,00

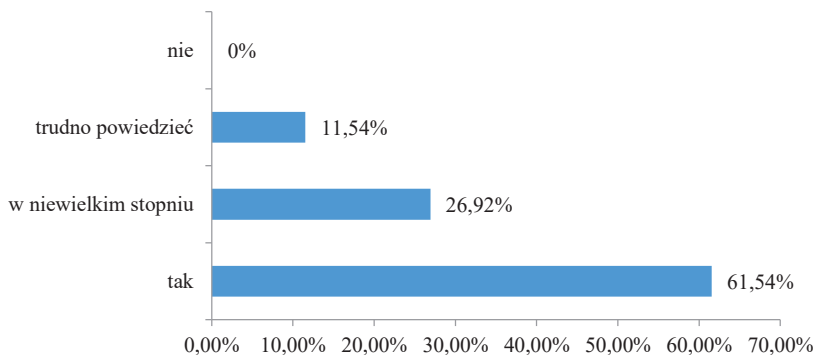
Źródło: jak w tab. 1.

POTRZEBA PROWADZENIA WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Współpraca transgraniczna może stać się dla gmin i podmiotów gospodarczych usytuowanych przy granicy ważnym czynnikiem rozwoju potencjału społeczno-gospodarczego. Badania ankietowe potwierdziły fakt dużego zaangażowania samorządowców podregionu gorzowskiego w sprawy współpracy transgranicznej i powszechne tam przekonanie, że współpraca ta jest ważną szansą na rozwój. Aż 61,54% respondentów uważało, że współpraca transgraniczna przyniesie odczuwalne korzyści mieszkańcom (zob. wyk. 1). Symptomatyczne jest to, że żaden z ankietowanych podmiotów nie negował pozytywnej roli współpracy transgranicznej w rozwoju regionu, natomiast niespełna 27% respondentów stwierdziło, że może ona w niewielkim tylko stopniu przyczynić się do tego rozwoju. 11,54% respondentów nie miało zdania w tej kwestii.

Wykres 1

Czy współpraca z Niemcami jest szansą na szybszy rozwój społeczno-gospodarczy Państwa jednostki samorządu terytorialnego? (w % ogólnej liczby respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie)

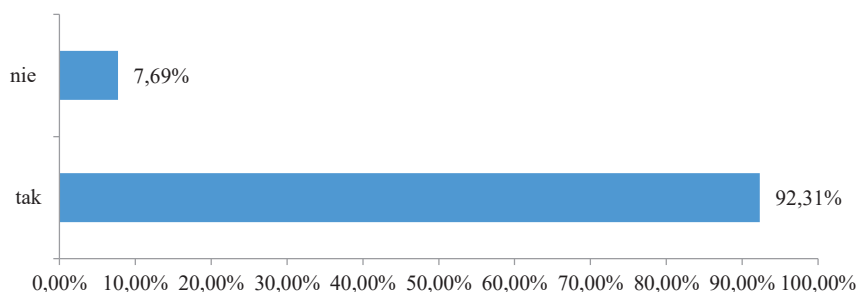

Źródło: jak w tab. 1.

W badaniach interesowano się również, czy respondenci zawarli umowę o współpracy przygranicznej z niemiecką jednostką administracyjną (zob. wyk. 2). Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że zdecydowana większość (92,31%) ankietowanych jednostek taką umowę zawarła. Tylko 7,69% samorządowców nie podpisała umowy z niemieckim partnerem.

Wykres 2

Czy Państwa jednostka samorządu terytorialnego zawarła umowę o współpracy przygranicznej z niemiecką jednostką administracyjną? (w % ogólnej liczby respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie).

Źródło: jak w tab. 1.

Umowy o współpracy przygranicznej najczęściej zawierali respondenci reprezentujący podmioty charakteryzujące się mieszanym typem gospodarki (66,67% wskazań) (zob. tab. 3). W dalszej kolejności były to samorzady gmin o charakterze usługowym (40,17% odpowiedzi) i rolniczym (29,17%). Z kolei respondenci, którzy nie podpisali umowy z niemieckim partnerem byli przedstawicielami gmin o mieszanym typie gospodarki.

Tabela 3

Czy Państwa jednostka samorządu terytorialnego zawarła umowę o współpracy przygranicznej z niemiecką jednostką administracyjną? (według charakteru gospodarki respondentów, w % ankietowanych w każdej grupie)

Wyszczególnienie	Charakter gospodarki jednostki samorządu terytorialnego				Razem
	rolniczy	usługowy (np.: transport, handel, usługi i inne)	przemysłowy	mieszany (np.: przemysłowo-rolniczy, handlowo-turystyczny)	
Tak	29,17	40,17	0,00	66,67	100,00
Nie	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00
Razem	26,92	3,85	0,00	69,23	100,00

Źródło: jak w tab. 1.

Spośród tych respondentów, którzy zawarli umowę o współpracy transgranicznej, 62,5% z nich uznało, że współpraca ta jest szansą na ich szybszy rozwój (zob. tab. 4). Natomiast 29,17% stwierdziło, że kooperacja z Niemcami w niewielkim tylko stopniu przyczynia się do ich rozwoju społeczno-gospodarczego. Z kolei tylko 8,33% ankietowanych samorządów trudno było się w tej sprawie wypowiedzieć. Taki układ odpowiedzi może wynikać z faktu, że duże znacznie dla rozwoju współpracy transgranicznej ma zakres umowy i wynikające z niej obopólne korzyści. Wybór dziedzin objętych zawartą umową może mieć wpływ na dalszy rozwój regionów przygranicznych. Warto zauważyć, że żaden z ankietowanych samorządów, które podpisały umowę z niemieckim partnerem, nie negował wpływu tej współpracy.

Tabela 4

Czy Państwa jednostka samorządu terytorialnego zawarła umowę o współpracy przygranicznej z niemiecką jednostką administracyjną? (według respondentów wypowiadających się o szansach rozwoju społeczno-gospodarczego dzięki współpracy z Niemcami, w % ankietowanych w każdej grupie)

Wyszczególnienie	Czy współpraca z Niemcami jest szansą na szybszy rozwój społeczno-gospodarczy Państwa jednostki samorządu terytorialnego?				Razem
	tak	w niewielkim stopniu	nie	trudno powiedzieć	
Tak	62,50	29,17	0,00	8,33	100,00
Nie	50,00	0,00	0,00	50,00	100,00
Razem	61,54	26,92	0,00	11,54	100,00

Źródło: jak w tab. 1.

Respondenci, którzy zawarli umowę o współpracy przygranicznej z niemiecką jednostką administracyjną, zapytani zostali o wspólnie organizowane przedsięwzięcia (zob. tab. 5). Najczęściej spotykaną formą współpracy były imprezy kulturalne i sportowe, na co wskazały wszystkie ankietowane samorzady. Wśród badanych jednostek współpracujących z zagranicznym partnerem dużą popularnością cieszyła się również wymiana młodzieży szkolnej (75% odpowiedzi). Ponad połowa respondentów (58,33%) organizowała działania w zakresie turystyki przygranicznej. Stosunkowo mniejsze znaczenie miała współpraca przy likwidowaniu pożarów i kataklizmów (29,17%) oraz inwestycje w przygraniczną infrastrukturę (25%). Natomiast dużo rzadziej badane samorzady podejmowały współpracę w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego, współpracy przygranicznych placówek opieki medycznej i socjalnej oraz wspólnego wykorzystania pustostanów po stronie polskiej i niemieckiej (po 12,50% wskazań). Samorzady zupełnie nie zauważyły handlu przygranicznego (8,33% odpowiedzi), a marginalne znaczenie miały korzystanie z usług polskich domów opieki społecznej oraz rozwój technologiczny i innowacyjny (po 4,17% wskazań).

Tabela 5

*Jeżeli tak, to jakie wspólne przedsięwzięcia zrealizowaliście Państwo z niemieckim partnerem?
(w % ogólnej liczby respondentów, którzy zawarli umowę o współpracy przygranicznej z niemiecką jednostką administracyjną)*

Wspólne przedsięwzięcia z niemieckim partnerem	Procent wskazań respondentów
Organizacja wspólnych imprez kulturalnych i sportowych	100,00
Wymiana młodzieży szkolnej	75,00
Rozwój turystyki przygranicznej	58,33
Współpraca przy likwidowaniu pożarów i kataklizmów	29,17
Inwestycje w infrastrukturę (drogi, mosty, oczyszczalnie ścieków, wodociągi i in.)	25,00
Współpraca policji i straży granicznej w celu zapewnienia bezpieczeństwa	17,67
Współpraca lokalnych przedsiębiorców	17,67
Ochrona środowiska przyrodniczego	12,50
Współpraca przygranicznych placówek opieki medycznej i socjalnej	12,50
Współpraca w zakresie wspólnego wykorzystania pustostanów po stronie polskiej i niemieckiej	12,50
Zwiększenie wymiany handlowej	8,33
Korzystanie z usług polskich domów opieki społecznej	4,17
Rozwój technologiczny i innowacyjny	4,17

Respondenci mogli wskazać na kilka podmiotów, dlatego dane procentowe w tabeli nie sumują się do 100.

Źródło: jak w tab. 1.

Należy również wskazać, że niektórzy respondenci nie widzieli dla swojego samorządu przedsięwzięcia, które stwarzałoby szczególną szansę poprawy sytuacji gospodarczej.

BARIERY WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Rozwój współpracy transgranicznej hamują liczne bariery, których rozpoznanie może posłużyć do tworzenia instrumentów wspierających kooperację. W kwestionariuszu ankiety zawarto więc pytanie o główne problemy, jakie napotykają respondenci we współpracy z zagranicznym partnerem. Ankietowani mieli ocenić w skali od 1 (brak bariery) do 5 (uniemożliwiająca współpracę) istotność barier, które w największym stopniu ograniczają współpracę po stronie polskiej i niemieckiej.

Samorządowcy podregionu gorzowskiego uważali, że największym utrudnieniem we wspólnej kooperacji z niemieckim partnerem jest deficyt środków finansowych (zob. tab. 6). Respondenci uznali, że bariera ta jest bardziej dotkliwie odczuwalna po stronie polskiej (3,95 pkt na 5 punktów możliwych) niż niemieckiej (2,48 pkt). Obok trudności finansowych istotną przeszkodą dla badanych jednostek była też słaba znajomość języka sąsiada. Zdaniem respondentów nieznaną języka polskiego wśród mieszkańców strony niemieckiej jest dużo wyższa (3,42 pkt) niż niemieckiego w Polsce (2,76 pkt). Wspomniana dysproporcja wynika przede wszystkim z faktu, że w szkołach polskich język niemiecki jest językiem obowiązkowym. Z kolei w Niemczech języka polskiego uczy się tylko kilka tysięcy osób. Różnica ta prawdopodobnie zmniejszy się dzięki wspólnym inicjatywom, takim jak polsko-niemieckie przedszkola we Frankfurcie nad Odrą, w Löcknitz czy w Słubicach. Ponadto ostatnio wprowadzono do 11 niemieckich szkół na terenie kraju federacji Hesja naukę języka polskiego jako dodatkowego języka obcego⁹.

Okazuje się, że bariery prawno-administracyjne i skomplikowane procedury zawierania umów po stronie niemieckiej postrzega się z większą tolerancją niż po polskiej. Ankietowani samorządowcy uznali, że za granicą poważnym utrudnieniem jest starzenie się społeczeństwa oraz obawy przed napływem uchodźców. Te problemy w Polsce postrzegano trochę łagodniej. Istotnym utrudnieniem we współpracy transgranicznej są również bariery psychologiczne, które – co charakterystyczne – nieco bardziej odczuwają mieszkańcy części niemieckiej. Najprawdopodobniej taki układ odpowiedzi wynika z zaszczości historycznych. Inny problem stanowi znalezienie zagranicznych partnerów do współpracy; co ciekawe, ankietowani uznali, że bariera ta jest nieco wyższa po stronie polskiej (2,6 pkt) niż zagranicznej (2,23 pkt). Szczególnie duża różnica dotyczy ograniczonego dostępu przedsiębiorstw do technologii specjalistycznych i nowoczesnych usług oraz urzędzeń w zakresie nauki i rozwoju, które po stronie polskiej należą do najtrudniejszych. Do innych ważniejszych proble-

⁹ W. Maszewski, *Polonia wygrała bitwę o język – po polsku w niemieckich szkołach*, <http://niezalezna.pl/92609-polonia-wygrala-bitwe-o-jezyk-po-polsku-w-niemieckich-szkolach> [dostęp: 5.11.2017].

mów należy opuszczanie rejonów przygranicznych, przede wszystkim przez młodych ludzi. Samorządowcy uznali, że sytuację tę bardziej odczuwa strona polska (2,89 pkt) niż niemiecka (2,55 pkt).

Do innych, ważniejszych utrudnień należy przestępczość, która zdaniem respondentów bardziej dotyka część niemiecką (2,25 pkt) niż polską (2,11 pkt). Z kolei wysoki stopień bezrobocia ankietowani samorządowcy ocenili nieco wyżej po stronie polskiej (2,26 pkt) aniżeli niemieckiej (2,14 pkt). Pozostałych barier nie oceniono jako bardzo istotnych, ale nie pozostały bez znaczenia; dotyczą one aktywności urzędów w nawiązaniu współpracy oraz obaw przed napływem uchodźców. Samorządowcy podregionu gorzowskiego uznali, że takie trudności bardziej odczuwa się w Niemczech niż w Polsce. Według ankietowanych niskie kwalifikacje urzędników stanowią problem obu stron pogranicza polsko-niemieckiego (po 1,95 pkt).

Tabela 6

Barьеры współpracy transgranicznej w opinii respondentów podregionu gorzowskiego (średnia ocena w punktach od 1 – bariera nie występuje, do 5 – bardzo wysoka bariera w zasadzie uniemożliwiająca współpracę)

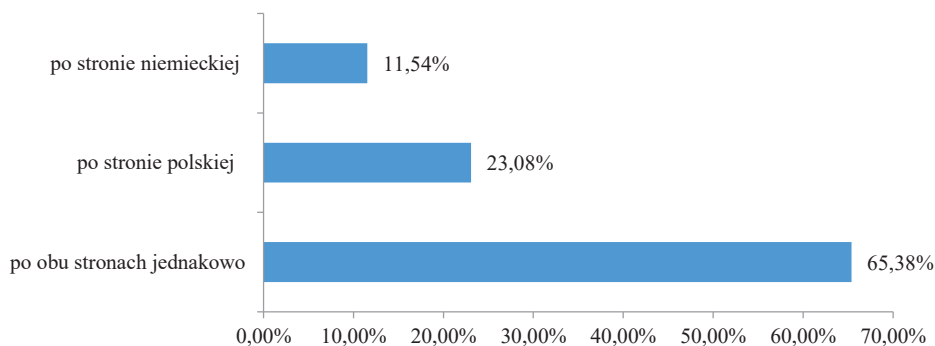
Barьеры ograniczające współpracę	Po stronie polskiej	Po stronie niemieckiej
	średnia ocena punktowa	
Barьеры prawno-administracyjne	2,74	2,43
Trudności w znalezieniu zagranicznych partnerów do współpracy	2,60	2,23
Deficyt środków finansowych	3,95	2,48
Słaba znajomość języka sąsiada	2,76	3,42
Słabo rozwinięty system informacji	2,26	2,19
Niskie kwalifikacje urzędników	1,95	1,95
Barьеры psychologiczne	2,26	2,48
Ograniczony dostęp przedsiębiorstw do technologii specjalistycznych i nowoczesnych usług oraz urzędzeń w zakresie nauki i rozwoju	3,16	2,00
Skomplikowana procedura zawierania umów	2,75	2,41
Mała aktywność urzędów w nawiązywaniu współpracy	2,05	2,18
Opuszczanie rejonów przygranicznych przede wszystkim przez młodych ludzi	2,89	2,55
Przestępczość	2,11	2,25
Wysoki stopień bezrobocia	2,26	2,14
Starzenie się społeczeństwa	2,74	3,14
Obawy przed napływem uchodźców	2,53	2,62

Źródło: jak w tab. 1.

W kolejnym pytaniu respondenci mieli wskazać, w której części pogranicza polsko-niemieckiego istnieje więcej przeszkód w rozwijaniu współpracy przygranicznej. 65,38% ankietowanych samorządowców uważa, że bariery ograniczające rozwój współpracy występują po obu stronach pogranicza polsko-niemieckiego w takim samym stopniu (zob. wyk. 3). Z kolei zdaniem 23,08% respondentów więcej przeszkód znajduje się po stronie polskiej niż niemieckiej. Tylko niespełna 12% ankietowanych uznało, że to w regionach przygranicznych strony niemieckiej jest więcej barier ograniczających wzajemne relacje.

Wykres 3

Po czyjej stronie, według Państwa, istnieje więcej przeszkód w rozwijaniu współpracy przygranicznej na pograniczu polsko-niemieckim? (w % ogólnej liczby respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie)

Źródło: jak w tab. 1.

Należy dodać, że współpracę polsko-niemiecką utrudniają także takie problemy jak:

- animozje i ksenofobia po stronie niemieckiej – w stosunku zarówno do polskich sąsiadów, jak i migrantów i uchodźców, którzy tymczasowo przebywali na obszarze przygranicznym¹⁰,
- słabo rozwinięta infrastruktura komunikacyjna,
- niestabilność przepisów¹¹.

SYTUACJA DEMOGRAFICZNA

Innym z celów badania było ukazanie sytuacji demograficznej w polskiej części pogranicza Polski i Niemiec. Respondentów zapytano więc o to, czy borykają się

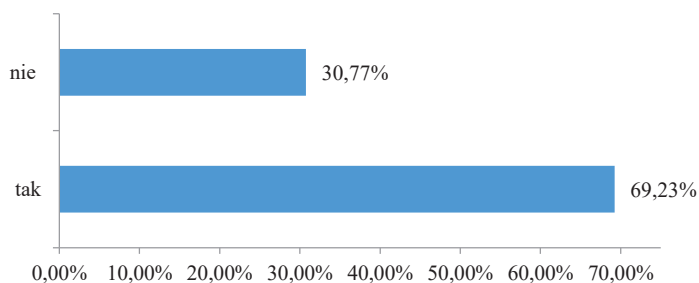
¹⁰ H. J. Bürkner, *Graniczenie, krajobraz polityczny i areny społeczne: polsko-niemiecki obszar przygraniczny w ujęciu poststrukturalistycznym*, „Biuletyn Niemiecki” 2013, nr 36, s. 4.

¹¹ R. Radek, *Znaczenie współpracy transgranicznej w rozwoju społeczności lokalnych i regionalnych polskiego pogranicza*, Katowice 2011, s. 278.

z problemami demograficznymi. Jak się okazuje, aż 69,23% ankietowanych z podregionu gorzowskiego odczuwa problemy demograficzne, natomiast niespełna 31% takich problemów nie widzi (zob. wyk. 4).

Wykres 4

Czy borykacie się Państwo z problemami demograficznymi? (w % ogólnej liczby respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie)

Źródło: jak w tab. 1.

Analizując odpowiedzi według charakteru gospodarki ankietowanych, można stwierdzić, że znaczna większość ankietowanych jednostek (72,22%), borykająca się z problemami pustostanów, charakteryzowała się mieszanym typem gospodarki (zob. tab. 7). Z kolei najmniejszą grupę stanowiły samorzady o charakterze rolniczym (5,56%). Taki rozkład wskazań trudno zinterpretować, jednak należy zauważyć, że duża część ankietowanych odczuwa problemy demograficzne w swoim regionie niezależnie od typu dominującej tam gospodarki.

Tabela 7

Czy borykacie się Państwo z problemami demograficznymi? (według charakteru gospodarki respondentów, w % ankietowanych w każdej grupie)

Wyszczególnienie	Charakter gospodarki jednostki samorządu terytorialnego				Razem
	rolniczy	usługowy (np.: transport, handel, usługi i inne)	przemysłowy	mieszany (np.: przemysłowo-rolniczy, handlowo-turystyczny)	
Tak	22,22	5,56	0,00	72,22	100,00
Nie	37,50	0,00	0,00	62,50	100,00
Razem	26,92	3,85	0,00	69,23	100,00

Źródło: jak na rys. 3.1.

Grupowanie odpowiedzi na omawiane pytanie według postrzegania przez respondentów znaczenia współpracy z Niemcami dla rozwoju społeczno-gospodarczego dostarczyło ciekawych danych do interpretacji. Okazuje się, że zarówno respondenci

borykający się z problemami demograficznymi (61,11% wskazań), jak i ci, którzy takich problemów nie mają (62,50%), zgadzają się, że współpraca z Niemcami stanowi szansę na szybszy rozwój społeczno-gospodarczy regionu (zob. tab. 8).

Tabela 8

Czy borykacie się Państwo z problemami demograficznymi? (według respondentów wypowiadających się odnośnie do szans rozwoju społeczno-gospodarczego dzięki współpracy z Niemcami, w % ankietowanych w każdej grupie)

Wyszczególnienie	Czy współpraca z Niemcami jest szansą na szybszy rozwój społeczno-gospodarczy Państwa jednostki samorządu terytorialnego?				Razem
	tak	w niewielkim stopniu	nie	trudno powiedzieć	
Tak	61,11	22,22	0,00	16,67	100,00
Nie	62,50	37,50	0,00	0,00	100,00
Razem	61,54	26,92	0,00	11,54	100,00

Źródło: jak w tab. 1.

Ankietowane jednostki samorządu terytorialnego, które borykają się z problemami demograficznymi zapytane zostały o powody ich powstawania. Zdecydowana większość respondentów (88,89%) przyznała, że do ich obecnej sytuacji przyczyniły się wyjazdy mieszkańców na stałe za granicę w celach zarobkowych (zob. tab. 9). Natomiast 78% ankietowanych stwierdziło, że głównym powodem jest niski przyrost naturalny oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Zdaniem 44% respondentów na obecną sytuację demograficzną ich regionu wpływa rozbiecie rodzin wskutek emigracji zarobkowej. Prawie 22% respondentów uważało, że przyczyn pogarszającej się sytuacji demograficznej należy upatrywać również w zmianach społeczno-kulturowych i wynikających z nich uwarunkowań, m.in. zmiany roli kobiet w społeczeństwie, wydłużającym się okresie edukacji, większej chęci mężczyzn i kobiet do samorealizacji w zajęciach pozarodzinnych. Taki sam odsetek respondentów uważał, że przyczyną niżu demograficznego są problemy w znalezieniu stałego miejsca zatrudnienia. Znacznie mniej wskazań dotyczyło deficytu wykwalifikowanej kadry pracowników w służbie zdrowia i opiece społecznej (16,67% odpowiedzi).

W kolejnym pytaniu poproszono ankietowanych o wskazanie najważniejszych działań na rzecz poprawy sytuacji demograficznej (zob. tab. 10). Okazało się, że najczęściej wskazywano na poprawę warunków zatrudnienia i dochodu (89%) i rozwijanie polityki prorodzinnej (78%). Zdaniem 67% ankietowanych przedstawicieli samorządów, należy również podjąć działania rozwijające umiejętności istotne dla rynku pracy. Ponad połowa ankietowanych samorządowców (56%) wskazała na potrzebę zmniejszenia pozapłacowych kosztów pracy, aby umożliwić szybszy wzrost wynagrodzeń. Z kolei połowa respondentów stwierdziła, że dobrym rozwiązaniem byłoby wsparcie socjalne, szczególnie dla rodzin posiadających małe dzieci. Natomiast znacznie rzadziej badane gminy i powiaty wskazywały na działania dotyczące zwiększenia dostępności mieszkań dla osób niezamożnych i średniozamożnych (39%). Wśród

Tabela 9

Przyczyny pogarszającej się sytuacji demograficznej (w % ogólnej liczby respondentów, którzy borykają się z problemami demograficznymi)

Przyczyny	Procent wskazań respondentów
Wyjazdy mieszkańców gminy na stałe za granicę w celach zarobkowych	88,89
Niski przyrost naturalny	77,78
Wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym	77,78
Rozbicie rodzin wskutek emigracji zarobkowej	44,44
Wyjazdy mieszkańców do sąsiadujących gmin	27,78
Zmiany społeczno-kulturowe (m.in. zmiana roli kobiet w społeczeństwie, wydłużający się okres edukacji, większa chęć mężczyzn i kobiet do samorealizacji w zajęciach pozarodzinnych)	22,22
Problemy w znalezieniu stałego miejsca zatrudnienia	22,22
Deficyt wykwalifikowanej kadry pracowników w służbie zdrowia i opiece społecznej	16,67

Respondenci mogli wskazać na kilka podmiotów, dlatego procenty w tabeli nie sumują się do 100.

Źródło: jak w tab. 1.

innych rozwiązań znalazły się także preferencyjne kredyty mieszkaniowe (28% odpowiedzi) oraz opracowanie dokumentu wyznaczającego kierunki działań i lokalnej strategii demografii (22%). Prawie niezauważalne przez respondentów były działania dotyczące przyjmowania migrantów z innych krajów, na które wskazało jedynie 17% ankietowanych samorządowców. Taki układ odpowiedzi najprawdopodobniej wynika z faktu, że samorządy nie są odpowiednio przygotowane do przyjmowania migrantów i uchodźców z odległych krajów.

Tabela 10

Działania, w jakich respondenci upatrują poprawę sytuacji demograficznej (w % ogólnej liczby respondentów, którzy borykają się z problemami demograficznymi)

Działania	Procent wskazań respondentów
Poprawa warunków zatrudnienia i dochodu	88,89
Rozwijanie polityki prorodzinnej	77,78
Rozwijanie umiejętności, które są istotne dla rynku pracy	66,67
Zmniejszenie pozapłacowych kosztów pracy, aby umożliwić szybszy wzrost wynagrodzeń	55,56
Wsparcie socjalne, szczególnie dla rodzin posiadających małe dzieci	50,00
Zwiększenie dostępności mieszkań dla osób niezamożnych i średniozamożnych	38,89
Preferencyjne kredyty mieszkaniowe	27,78
Opracowanie dokumentu wyznaczającego kierunki działań i lokalnej strategii demografii	22,22
Przyjmowanie migrantów/uchodźców z innych krajów	16,67

Respondenci mogli wskazać na kilka podmiotów, dlatego procenty w tabeli nie sumują się do 100.

Źródło: jak w tab. 1.

PROBLEMY W SFERZE MIESZKANIOWEJ

Rozwój rynku mieszkaniowego determinuje rozwój całej gospodarki regionu. Wiele czynników wyznacza warunki sprzyjające rozwojowi rynku nieruchomości i zapewnia jego sprawne funkcjonowanie¹². Na kształtowanie się rynku nieruchomości duży wpływ mają czynniki ekonomiczne oraz prawne, do których zaliczyć można m.in.¹³:

- przychylne ustawodawstwo i korzystne przepisy finansowe,
- dochody gospodarstw domowych,
- wykwalifikowana obsługa inwestycyjna,
- czynsze i stawki najmu.

Nie bez znaczenia dla rynku nieruchomości jest również sytuacja demograficzna, która determinuje rozwój rynku mieszkaniowego. Od wielu już lat zauważa się wzrost liczby osób w wieku starszym. Jednym z głównych problemów mieszkaniowych Polski i Niemiec są stare mieszkania, nieprzystosowane dla osób starszych. Ponadto wielu seniorów mieszka w lokalach zbyt dużych jak na swoje potrzeby. Użytkowanie nieruchomości przewyższającej rozmiarem potrzeby wiąże się z nadmiernymi kosztami. Wraz z rosnącą liczbą seniorów rośnie popyt na mieszkania jedno- i dwupokojowe, przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, czyli tzw. domów bez barier architektonicznych¹⁴.

Obecnie jednak największymi wyzwaniami, przed jakimi stoją władze samorządowe, są problemy pustostanów – opuszczonych, nieużywanych lokali mieszkalnych lub użytkowych. Problemy z pustostanami, z jakimi borykają się jednostki terytorialne, stanowią sygnał dla władz samorządowych o mogących się pojawiać w niedalekiej przyszłości zjawiskach wykraczających poza rynek mieszkaniowy. Dlatego w kolejnym bloku tematycznym ankiety respondenci zostali zapytani o to, czy borykają się z problemami pustostanów na obszarze swojej jednostki terytorialnej. Z odpowiedzi wynika, że prawie 81% respondentów takich problemów nie ma, natomiast 19,23% ankietowanych samorządów stwierdziło, że ma kłopoty z niezagospodarowanymi lokalami mieszkalnymi i użytkowymi (zob. wyk. 5).

Wśród samorządów mających problemy pustostanów, ponad połowa (57,14%) uważała, że współpraca polsko-niemiecka jest szansą na szybszy rozwój społeczno-gospodarczy ich regionu (zob. tab. 11). Natomiast 33,33% respondentów podregionu gorzowskiego stwierdziła, że może ona w niewielkim tylko stopniu przyczynić się do tego rozwoju. 14,29% ankietowanych nie miało zdania w tej kwestii.

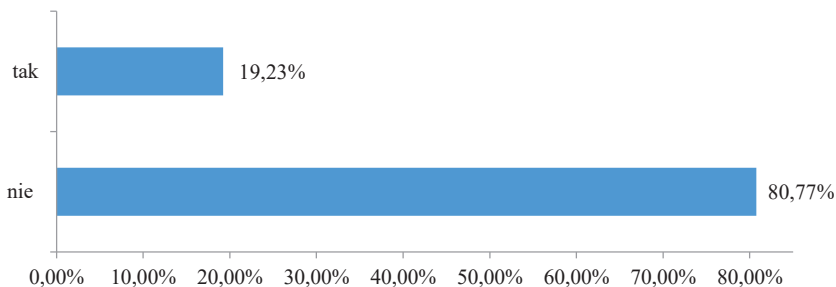
¹² A. Zaremba, *Uwarunkowania rozwoju rynku nieruchomości jako istotnego czynnika rozwoju lokalnego*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2011, nr 1(19), s. 115-118.

¹³ M. Gostkowska-Drzewicka, E. Pestka, *Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju rynku mieszkaniowego w Polsce – klasyfikacja*, „Zarządzanie i Finanse” 2014, t. 12, nr 1, s. 88.

¹⁴ B. Jurkowska, *Demografia a rynek mieszkaniowy we wschodnich landach niemieckich ze szczególnym uwzględnieniem Brandenburgii*, „Studia Lubuskie” 2013, t. 9, s. 174.

Wykres 5

Czy borykacie się Państwo z problemami pustostanów (niezagospodarowanych lokali mieszkalnych i użytkowych)? (w % ogólnej liczby respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie)

Źródło: jak w tab. 1.

Podobnie w tej kwestii wypowiadali się respondenci, którzy nie doświadczali kłopotów z pustostanami. Zdecydowana większość z nich (80% wskazań) uważała, że współpraca przygraniczna z Niemcami jest szansą na rozwój społeczno-gospodarczy. Z kolei 20% ankietowanych miało problem, żeby wypowiedzieć się w tej sprawie. Można zauważyć, że sytuacja związana z pustostanami nie miała wpływu na postrzeganie przez respondentów znaczenia współpracy transgranicznej dla rozwoju ich regionu i powszechne przekonanie o jej ważności.

Tabela 11

Czy borykacie się Państwo z problemami pustostanów? (według respondentów wypowiadających się o szansach rozwoju społeczno-gospodarczego dzięki współpracy z Niemcami, w % ankietowanych w każdej grupie)

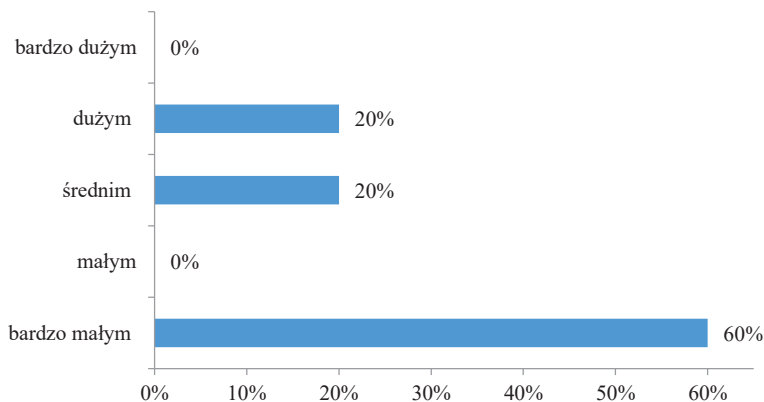
Wyszczególnienie	Czy współpraca z Niemcami jest szansą na szybszy rozwój społeczno-gospodarczy Państwa jednostki samorządu terytorialnego?				Razem
	tak	w niewielkim stopniu	nie	trudno powiedzieć	
Tak	57,14	33,33	0,00	14,29	100,00
Nie	80,00	0,00	0,00	20,00	100,00
Razem	61,54	26,92	0,00	11,54	100,00

Źródło: jak w tab. 1.

Spśród ankietowanych samorządów mających problemy z pustostanami 60% uważało, że problem ten dotyczy ich w bardzo małym stopniu (zob. wyk. 6). Z kolei 20% stwierdziło, że jest to dla nich duży problem. Taki sam odsetek respondentów twierdził, że problem pustostanów dotyczy ich w stopniu średnim.

Wykres 6

Jeżeli tak, to w jakim stopniu? (w % ogólnej liczby respondentów, którzy borykają się z problemami pustostanów)

Źródło: jak w tab. 1.

W kwestionariuszu ankiety zapytano również o przyczyny pojawienia się pustostanów w gminie i powiecie. Do najważniejszych przyczyn omawianego zjawiska należał, według 80% ankietowanych władz samorządowych, niedobór środków finansowych na renowację budynków (zob. tab. 12). Taki sam odsetek respondentów stwierdził, że ograniczone środki finansowe przyczyniały się do złego stanu technicznego budynków. Z kolei według 40% ankietowanych jednostek powodem pojawienia się pustostanów w gminie i w powiecie stały się nieopłacanie czynszu przez lokatorów oraz wyjazdy mieszkańców wynikające z braku możliwości znalezienia pracy w gminie. W dalszej kolejności wymieniano wysokie koszty wynajmu oraz likwidację jednostki wojskowej.

Tabela 12

Przyczyny pojawienia się pustostanów w jednostce samorządu terytorialnego (w % ogólnej liczby respondentów, którzy borykają się z problemami pustostanów)

Przyczyny	Procent wskazań respondentów
Zły stan techniczny budynków	80
Deficyt środków finansowych na renowację budynków/mieszkań	80
Nieopłacanie czynszu przez lokatorów	40
Wyjazdy mieszkańców wynikające z braku możliwości znalezienia pracy w gminie	40
Wysokie koszty wynajmu	20
Likwidacja jednostki wojskowej	20

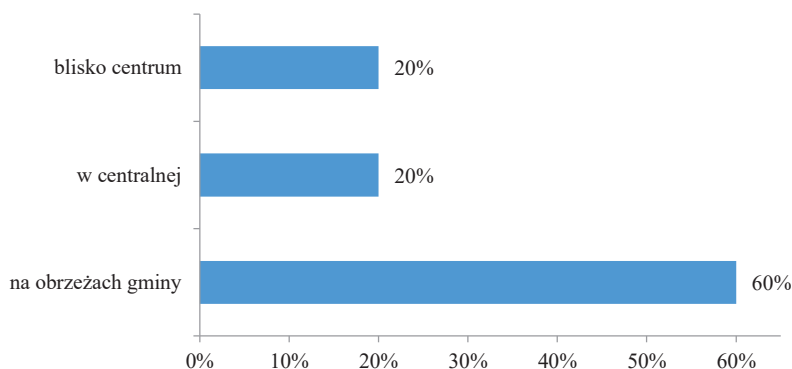
Respondenci mogli wskazać na kilka podmiotów, dlatego procenty w tabeli nie sumują się do 100.

Źródło: jak w tab. 1.

Interesujących odpowiedzi dostarczyło pytanie dotyczące okresu, w którym odnotowano wzrost liczby pustostanów. Okazało się, że najwyższy ich wzrost odnotowano w latach 2000-2004. W badaniach zainteresowano się również, w jakiej części gminy znajdowało się najwięcej pustostanów (zob. wyk. 7). Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że największa ich liczba była zlokalizowana na obrzeżach, a pozostałe w części centralnej gminy i w pobliżu.

Wykres 7

*W jakiej części gminy znajduje się najwięcej niezagospodarowanych lokali mieszkalnych?
(w % ogólnej liczby respondentów, którzy borykają się z problemami pustostanów)*

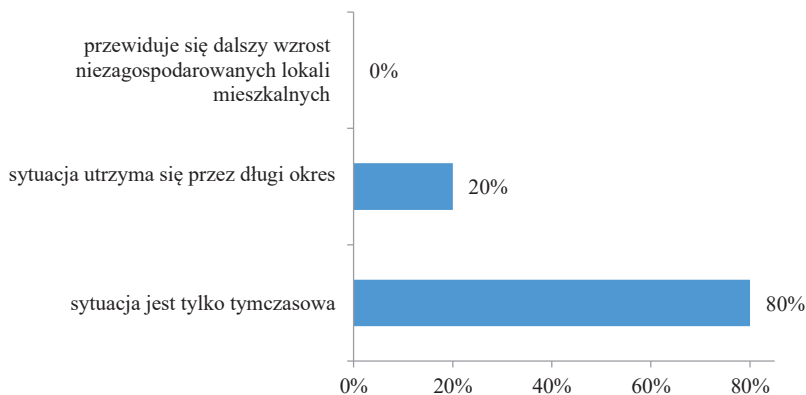
Źródło: jak w tab. 1.

Obraz wyłaniający się z odpowiedzi na temat prognozowanych zmian sytuacji na rynku mieszkaniowym jest optymistyczny. Aż 80% badanych jednostek stwierdziło, że sytuacja dotycząca pustostanów w dającej się przewidzieć przyszłości wydaje się tymczasowa, a tylko 20% przewiduje utrzymanie się jej przez długi okres (zob. wyk. 8). Natomiast żaden z ankietowanych nie przewiduje dalszego wzrostu liczby niezagospodarowanych lokali mieszkalnych.

W kolejnym pytaniu respondenci mieli ocenić w jakim stopniu pustostany wpływają na wizerunek jednostki samorządu terytorialnego oraz na poszczególne sfery życia społeczno-gospodarczego (zob. tab. 13). Ich zdaniem pustostany najbardziej szpecą lokalny krajobraz (3,75 pkt) oraz stanowią realne zagrożenie dla bezpieczeństwa mieszkańców (3,25 pkt). Respondenci zauważyli również, że pustostany wpływają niekorzystnie na wartość rynkową sąsiadujących z nimi nieruchomości (2,25 pkt).

Wykres 8

Jaka będzie, zdaniem Państwa, przyszłość niezagospodarowanych lokali mieszkalnych w Państwa regionie? (w % ogólnej liczby respondentów, którzy borykają się z problemami pustostanów)

Źródło: jak w tab. 1.

Tabela 13

Wpływ pustostanów na wizerunek jednostki samorządu terytorialnego (średnia ocena w punktach od 1 – brak wpływu, do 5 – bardzo duży wpływ)

Wpływ pustostanów na wizerunek jednostki samorządu terytorialnego	Średnia ocena punktowa
Szpecą lokalny krajobraz	3,75
Są zagrożeniem dla bezpieczeństwa mieszkańców	3,25
Przyczyniają się do spadku cen nieruchomości	2,25

Źródło: jak w tab. 1.

W kwestionariuszu ankiety zainteresowano się również sposobami wykorzystania pustostanów (zob. tab. 14). Z udzielonych odpowiedzi wynika, że są one przede wszystkim sprzedawane prywatnym inwestorom (60% wskazań). Wśród innych przykładów zagospodarowania respondenci wymieniali: remonty i adaptacje na instytucje kulturalne, badawczo-naukowe oraz żłobki. Część władz samorządowych podregionu gorzowskiego podjęło decyzję o likwidacji i wyburzaniu, gdyż pustostany stanowiły duże obciążenie dla budżetu gminy.

Tabela 14

Przykłady wykorzystania pustostanów (w % ogólnej liczby respondentów, którzy borykają się z problemami pustostanów)

Przykłady	Procent wskazań respondentów
Sprzedaż prywatnym inwestorom	60
Remonty i adaptacje na instytucje kulturalne	20
Remonty i adaptacje przez instytucje badawczo-naukowe	20

Remonty i adoptacje na przedszkola/żłobki	20
Wyburzenia	20
Remonty i adoptacje na szkoły	0
Remonty i adoptacje na mieszkania dla uchodźców	0
Remonty i adoptacje na akademiki	0

Respondenci mogli wskazać na kilka podmiotów, dlatego procenty w tabeli nie sumują się do 100.

Źródło: jak w tab. 1.

Żaden z ankietowanych respondentów nie wskazał, aby pustostany remontowano i adoptowano na cele mieszkaniowe dla uchodźców czy związane z oświatą. Wśród innych przykładów ich wykorzystania respondenci podawali, że taki budynek adoptowano na dom dziennego pobytu dla seniorów.

WPLYW SĄSIEDZTWA Z NIEMCAMI NA SYTUACJĘ DEMOGRAFICZNĄ I MIESZKANIOWĄ POLSKICH REGIONÓW

Kolejnym celem badań było określenie wpływu sąsiedztwa z Niemcami na sytuację demograficzną i mieszkaniową polskich regionów przygranicznych. Z odpowiedzi respondentów wynika, że sąsiedztwo to w największym stopniu wpływa na malejącą liczbę dzieci w placówkach oświatowych z powodu osiedlania się polskich rodzin w Niemczech (34,78% wskazań; zob. tab. 15). Ponadto 30,43% respondentów zauważyło, że położenie ich regionu przy granicy wpływa na zwiększanie się liczby zawieranych małżeństw polsko-niemieckich.

Tabela 15

Wpływ sąsiedztwa z Niemcami na sytuację demograficzną i mieszkaniową jednostki samorządu terytorialnego (w % ogólnej liczby respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie)

Wpływ sąsiedztwa z Niemcami	Procent wskazań respondentów
Spadek liczby dzieci w placówkach oświatowych wywołany osiedlaniem się polskich rodzin w Niemczech	34,78
Wzrost liczby małżeństw polsko-niemieckich	30,43
Wzrost dochodów gmin z wynajmowanych i kupowanych przez Niemców nieruchomości	26,09
Wzrost dochodów z podatków od działających na terenie gminy firm prowadzonych przez Niemców	21,74
Zauważalna poprawa stanu technicznego mieszkań i domów zagospodarowywanych przez Niemców	8,70
Zwiększenie liczby opuszczonych domów i mieszkań dzięki atrakcyjnej ofercie mieszkaniowej i systemowi świadczeń socjalnych po stronie niemieckiej	4,35

Respondenci mogli wskazać na kilka podmiotów, dlatego procenty w tabeli nie sumują się do 100.

Źródło: jak w tab. 1.

Respondenci zauważyli również, że sąsiedztwo z Niemcami wpływa na wzrost dochodów gminy z wynajmowanych i kupowanych przez nich nieruchomości (26,09% wskazań) oraz podatków od działających na terenie samorządów firm prowadzonych przez Niemców (21,74%). Rządziej ankietowani zauważali poprawę stanu technicznego mieszkań i domów zagospodarowywanych przez Niemców (8,70% odpowiedzi). Z kolei tylko 4,35% ankietowanych stwierdziło, że sąsiedztwo z Niemcami ma wpływ na zwiększanie się liczby opuszczonych domów i mieszkań po stronie polskiej dzięki atrakcyjnej ofercie mieszkaniowej i systemowi świadczeń socjalnych w Niemczech. Dla Polaków atrakcyjność regionów niemieckich jako miejsca zamieszkania wynika przede wszystkim z możliwości nabycia tańszego mieszkania lub domu, gdzie ze względu na migracje Niemców w głąb kraju pojawiło się wiele pustostanów. Inną przyczyną osiedlania się Polaków po stronie niemieckiej jest możliwość korzystania z dofinansowania z kas komunalnych, uzyskania zasiłku rodzinnego oraz dofinansowanie opłat za przedszkole¹⁵.

WSPARCIE SAMORZĄDU LOKALNEGO DLA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Jednym z głównych celów funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego jest zapewnienie jak najlepszych warunków rozwoju społeczności lokalnej, jak również możliwości rozwoju gospodarczego¹⁶. Samorządy terytorialne mogą w istotny sposób wpływać na sytuację gospodarczą, wykorzystując dostępne instrumenty prawne, finansowe czy regulacyjne. Przeprowadzone ankiety dostarczyły ważnych wniosków, dotyczących poglądów samorządowców na temat potrzeby i celowości angażowania się w rozwój przedsiębiorczości (zob. tab. 16). Okazało się, że problemy wsparcia przedsiębiorców znajdują się w centrum uwagi władz lokalnych podregionu gorzowskiego. Respondenci dostrzegają różne możliwości pomocy, przede wszystkim jednak promują swoje przedsiębiorstwa na różnego rodzaju targach gospodarczych, wystawach, w materiałach i folderach promocyjnych, a także podejmują działania promocyjne dotyczące warunków inwestowania na terenie gminy (76,92% wskazań). 69,23% respondentów wskazuje na ulgi podatkowe jako decydującą formę wsparcia. Z kolei 46,15% ankietowanych samorządów udziela pomocy w pozyskiwaniu środków finansowych, a 38,46% dostarcza swoim przedsiębiorcom niezbędnych informacji gospodarczych o możliwościach inwestowania i współpracy. Innym rodzajem wsparcia przedsiębiorców jest nawiązywanie kontaktów z inwestorami i stała wymiana informacji oraz działania w zakresie szkoleń (odpowiednio po 34,62% odpowiedzi). Znacznie mniej wskazań uzyskały działania w zakresie przeglądu i nowelizacji uchwał mających wpływ na warunki inwestowania i obsługę inwestorów (26,92% wskazań) oraz przygotowanie specjalnie opracowanych

¹⁵ J. Segeš-Frelak, A. Kriszan, *Charakterystyka pogranicza polsko-niemieckiego i społeczności lokalnych objętych badaniem*, w: A. Łada, J. Segeš-Frelak (red.), *Znikająca granica. Nowa polska migracja do Niemiec – perspektywa lokalna*, Warszawa 2012, s. 40.

¹⁶ R. Przygodzka, *Władztwo podatkowe a stabilność finansowa gmin*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 4/2014, nr 40, s. 334.

dla inwestorów informacji w formie pisemnej (przewodnika inwestycyjnego) (23,08%). Najmniej wskazań uzyskały ośrodki wspierania biznesu, inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne i inne, subwencje i dotacje (po 7,69% wskazań) oraz poręczenia i gwarancje kredytowe (3,85%).

Tabela 16

Sposoby wsparcia przedsiębiorców w swoim regionie (w % ogólnej liczby respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie)

Rodzaje wsparcia	Procent wskazań respondentów
Podjęcie działań promocyjnych (dotyczących gminy, warunków inwestowania na jej terenie, ale także lokalnych firm i ich możliwości)	76,92
Ulgi podatkowe, zwolnienia z podatków i opłat	69,23
Pomoc w pozyskiwaniu środków finansowych	46,15
Informacja gospodarcza o możliwościach inwestowania i współpracy	38,46
Pomoc szkoleniowa	34,62
Nawiązanie kontaktów z inwestorami i doprowadzenie do stałej wymiany informacji	34,62
Przegląd i nowelizacja wszystkich uchwał mających wpływ na warunki inwestowania i obsługę inwestorów	26,92
Przygotowanie specjalnie opracowanych dla inwestorów informacji w formie pisemnej (przewodnika inwestycyjnego)	23,08
Odpowiednie przeszkolenie personelu obsługującego inwestorów	15,38
Organizowanie komunikacji umożliwiającej dojazd do pracy	11,54
Subwencje i dotacje	7,69
Ośrodki wspierania biznesu, inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne i inne	7,69
Poręczenia i gwarancje kredytowe	3,85

Respondenci mogli wskazać na kilka podmiotów, dlatego procenty w tabeli nie sumują się do 100.

Źródło: jak w tab. 1.

Respondenci wymieniaли również inne formy wsparcia przedsiębiorców w swoim regionie. Ankietowane władze samorządowe, aby wspierać lokalną przedsiębiorczość, przygotowują infrastrukturę techniczną, głównie drogową i kanalizacyjno-wodociągową. Ponadto ważnym instrumentem promowania przedsiębiorczości na terenie województwa lubuskiego jest Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, zlokalizowana w bliskim sąsiedztwie z Niemcami, co niesie ze sobą korzystne rozwiązania komunikacyjne. Przedsiębiorcy podejmujący działalność gospodarczą na terenie specjalnej strefy ekonomicznej uprawnieni są do korzystania ze zwolnień i ulg podatkowych oraz w pełni przygotowanej działki pod inwestycje¹⁷.

¹⁷ Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, <http://kssse.pl> [dostęp: 12.06.2017].

PODSUMOWANIE

Badanie przeprowadzone wśród jednostek samorządu terytorialnego na obszarze podregionu gorzowskiego dowodzi, że władze samorządowe stoją przed dużym wyzwaniem w zakresie potrzeb bytowych swych mieszkańców i aktywizacji współpracy transgranicznej, napotykając na różne jej bariery. Osiągnięcia regionów przygranicznych pograniczu polsko-niemieckim przyczyniły się do rozwoju sąsiedzkich kontaktów, aktywizacji gospodarczej oraz zmniejszenia syndromu peryferyjności i izolacji. Podejmowane działania sprawiły, iż obszary przygraniczne znalazły się w centrum zainteresowań prointegracyjnej polityki państw oraz zostały otoczone szczególną troską i opieką przez instytucje wspólnotowe, a także przez inne europejskie organizacje międzynarodowe.

Ponadto współpraca samorządów lokalnych z zagranicznymi partnerami jest istotnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego. Współpraca aktywizuje gospodarkę lokalną i wpływa na poprawę poziomu życia ludności. Należy podkreślić, iż przeprowadzone badanie nie wyczerpuje diagnozy wszystkich problemów, z jakimi borykają się regiony przygraniczne. Ponadto, dynamicznie zmieniająca się sytuacja geopolityczna na świecie w szczególności sposób może oddziaływać na obszary współpracy transgranicznej. Dlatego w niedalekiej przyszłości należałoby badanie takie powtórzyć i poszerzyć jego zakres o inne obszary życia społeczno-gospodarczego regionów przygranicznych Polski i Niemiec.

Barbara Jurkowska
Sulechów

Dr inż. Barbara Jurkowska, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie, Instytut Administracji i Turystyki (basia25slow@hotmail.com)

Słowa kluczowe: współpraca transgraniczna, Polska, Niemcy, rozwój regionalny

Keywords: transborder cooperation, Poland, Germany, regional development

ABSTRACT

Transborder cooperation is an important factor in establishing stable relations between regions and countries in Europe. The development of this type of cooperation depends largely on the formal and legal possibilities for regions and local communities to undertake initiatives on a scale that goes beyond their borders. The unity of Europe and maintaining peace within its boundaries will considerably depend on good and friendly international contacts, including transborder ones. That is why close attention should be paid to the significance of border regions in the development of Poland and Germany. The article presents the results of questionnaire surveys on the factors and barriers of transborder cooperation, carried out among units of local government in the Gorzów subregion.